

Walenty Poczta

Akademia Rolnicza im. A. Cieszkowskiego w Poznaniu

Produkcja rolna w Polsce — jej wolumen, tempo wzrostu i efektywność wytwarzania na tle rolnictwa UE

Słowa kluczowe: produkcja rolna, Polska, Unia Europejska, wolumen, tempo wzrostu, efektywność ziemi, pracy i nakładów materiałowych

1. Wstęp

Jednym z istotniejszych zagadnień w aspekcie integracji rolnictwa polskiego z rolnictwem Unii Europejskiej będą problemy związane z wielkością produkcji rolnej, którą ono wytwarza, strukturą tej produkcji, efektywnością wytwarzania, a tym samym jego konkurencyjnością zarówno na rynku krajowym, jak i wspólnotowym. Przez pierwsze dwadzieścia lat polityka Wspólnot Europejskich była ukierunkowana przede wszystkim na wzrost produkcji i zagwarantowanie poziomu dochodów rolniczych, a począwszy od lat osiemdziesiątych zagadnieniem pierwszoplanowym zaczęła stawać się poprawa efektywności wytwarzania [1, 2, 7, 4, 3]. Podstawową kwestią metodyczną, niezbędną dla przeprowadzenia analizy wielkości produkcji i jej efektywności, jest doprowadzenie do porównywalności uzyskanego wolumenu produkcji, a w przypadku rachunku efektywności uzyskanie porównywalności obu członów rachunku efektywności — przyczyny wywołującej skutek w procesie wytwarzania (czyli zasobów lub nakładów czynników produkcji, tj. mianownika w rachunku efektywności) oraz skutku (czyli produkcji lub dochodu, tj. licznika w rachunku efektywności). Kwestią stosunkowo prostą jest porównanie zasobów ziemi i pracy, mamy bowiem w tym przypadku do czynienia z pomiarem za pomocą jednostek naturalnych, których rozumienie przez statystykę UE i Polski jest tożsame lub zbliżone, aczkolwiek w wielu przypadkach umyka kwestia jakości tych czynników produkcji. Sprawą dużo bardziej złożoną jest sposób pomiaru wartości wytworzonej produkcji rolniczej. Osobnym problemem jest także wybór kategorii produkcji.

W niniejszym artykule posłużono się produkcją końcową, a w celu zapewnienia porównywalności wielkości produkcji w Polsce i UE dokonano wyceny podstawowych produktów rolnych (stanowiących ponad 90% wartości produkcji końcowej rolnictwa polskiego) według cen uzyskiwanych przez rolników w krajach UE. Pozostałą wielkość oszacowano na zasadzie proporcjonalności.

2. Końcowa produkcja rolnicza w krajach UE i w Polsce oraz stopa jej wzrostu

Obliczona — według omówionej powyżej metodyki — wartość rolniczej produkcji końcowej wytwarzanej przez rolnictwo polskie w roku 1996 wyniosła 15 767 mln ecu (tab. 1). Jest to wielkość odpowiadająca 7,4 % produkcji końcowej uzyskiwanej przez rolników krajów UE-12 i 7,0% przez UE-15. Rolnictwo polskie po ewentualnej integracji stałoby się zatem znaczącym producentem żywności w Unii. Wolumen produkcji plasowałby rolnictwo polskie na siódmym miejscu w UE, za Francją, Włochami i Niemcami (kraje te uzyskują produkcję wyraźnie wyższą niż rolnictwo polskie) oraz za Hiszpanią, Wielką Brytanią i Holandią, gdzie wartość produkcji rolnej niewiele przewyższa wartość uzyskiwaną przez polskich rolników.

Jeśliby jednak na wielkość uzyskiwanej produkcji spojrzeć od strony potencjalnego konsumpcyjnego popytu wewnętrznego reprezentowanego przez ogół konsumentów, wówczas okazuje się, że Polska z 38,6 mln ludności stanowi odpowiednik 10,4% całej ludności UE-15 (371,6 mln). Tak więc Polska weszłaby do Unii jako znaczący faktyczny i potencjalny producent żywności, ale jednocześnie jako faktyczny, a potencjalnie bardzo znaczący rynek zbytu na produkty rolne i żywnościowe. Liczba ludności Polski plasowałaby ją na szóstym miejscu w UE za Niemcami, Wielką Brytanią, Francją, Włochami i Hiszpanią.

O Polsce jako dużym potencjalnym rynku produktów żywnościowych świadczy też wielkość produkcji rolniczej na 1 mieszkańca (tab. 2). W roku 1995 wynosiła ona 408 ecu i była niższa od przeciętnej w UE o 196 ecu, co stanowi w ujęciu względnym 32,5%. Mniejszą wartość produkcji końcowej na 1 mieszkańca wytwarza pośród krajów Unii tylko rolnictwo niemieckie, brytyjskie i portugalskie. Przedstawiona miara wielkości produkcji na 1 mieszkańca pozwala oczywiście tylko na pośrednie częściowe wnioskowanie o kształtowaniu się relacji podażowo-popytowych, pomija bowiem kwestie dochodowe, rozwój handlu zagranicznego, stopień przetworzenia produkcji rolnej, strukturę produkcji i wiele innych elementów, niemniej już na tej podstawie można określić, że polskie rolnictwo nie będzie w najbliższych latach dostarczycielem znacznych nadwyżek żywności.

Z punktu widzenia problematyki integracyjnej istotnym zagadnieniem, oprócz bezwzględnego wolumenu produkcji, jest tempo jej przyrostu. Analizę w tym zakresie przeprowadzono w trzech okresach: 1967–1980, 1980–1990 oraz 1990–1995, a ponadto dla całego okresu lat 1967–1995 (dla krajów tzw. UE-9 i Polski). W

Tabela 1. Produkcja końcowa — wielkość i dynamika wzrostu (ceny i kursy z roku 1990)

Kraj	Produkcja końcowa (1995)			Średnia roczna stopa wzrostu produkcji końcowej [%]			
	mln ecu	w tym [%]		1967–1980	1980–1990	1990–1995	1967–1995
		roślinna	zwierzęca				
Niemcy	33059	38,6	61,4	1,73	0,45	-0,25 ^c	1,70 ^e
Francja	48897	51,2	48,8	2,09	1,77	0,27	1,98
Włochy	38811	60,9	39,1	1,74	-0,08	1,08	1,12
Holandia	17224	46,2	53,8	4,40	2,54	1,81	3,36
Belgia	7155	39,3	60,7	1,77 ^b	1,75	2,92	1,88 ^b
Luksemburg	198	17,8	82,2	—	0,97	0,20	—
Wielka Brytania	18065	39,0	61,0	1,11	0,83	0,06	0,91
Irlandia	4388	12,6	87,4	2,91	2,61	0,87	2,48
Dania	7183	31,6	68,4	1,23	2,24	0,71	1,60
Grecja	8683	69,6	30,4	—	-0,27	2,64	0,69 ^f
Hiszpania	24019	56,0	44,0	—	1,77	-2,30	0,39 ^f
Portugalia	3572	48,2	51,8	—	1,93	-1,27	0,85 ^f
Austria	4316	35,0	65,0	—	0,78	-1,08	0,16 ^f
Finlandia	4119	27,9	72,1	—	0,71	-4,01	-0,89 ^f
Szwecja	4047	31,9	68,1	—	0,54	-2,13	-0,36 ^f
UE-9				1,94	—	—	1,69
UE-12	211794	48,4	51,6	—	1,14	0,87	1,05 ^f
UE-15	224276	47,7	52,3	—	1,11	0,67	0,96 ^f
Polska ^a	15767	44,9	55,1	1,07	1,28	-0,40 ^d	0,99 ^g

^a Polska 1996; ^b Belgia i Luksemburg razem; ^c 1991–1995; ^d 1990–1996; ^e w 1995 po zjednoczeniu; ^f 1980–1995; ^g 1967–1996.

Źródło: Die Lage der Landwirtschaft in der Europäischen Union, Brüssel- Luxemburg (właściwe roczniki); Statistisches Jahrbuch über Ernährung, Landwirtschaft und Forsten der Bundesrepublik Deutschland; Landwirtschaftsverlag GmbH Münster-Hiltrup (właściwe roczniki); Rocznik Statystyczny GUS, Warszawa (właściwe roczniki); obliczenia własne.

pierwszym analizowanym okresie we wszystkich krajach UE-9 i w niej jako całości średnioroczna stopa wzrostu była wyższa niż w rolnictwie polskim o 0,87 punkta procentowego (1,94% wobec 1,07%). W latach osiemdziesiątych nastąpiło zahamowanie tempa przyrostu produkcji rolnej w UE i średnio było ono nieco wolniejsze niż w Polsce (1,14% w UE-12 wobec 1,28% w Polsce). Z kolei w latach dziewięćdziesiątych po raz pierwszy w wielu krajach UE wystąpiła ujemna stopa wzrostu produkcji rolnej — dotyczyło to krajów, które wstąpiły do UE w ostatnich kilku latach

Tabela 2. Rolnicza produkcja końcowa w przeliczeniu na 1 mieszkańca w 1995 (ceny i kursy z roku 1990)

Kraj	Ecu	Polska = 100	Kraj	Ecu	Polska = 100
Niemcy	405	99	Grecja	831	204
Francja	843	207	Hiszpania	613	150
Włochy	678	166	Portugalia	360	88
Holandia	1116	274	Austria	537	132
Belgia	706	173	Finlandia	808	198
Luksemburg	486	119	Szwecja	459	112
Wielka Brytania	309	76	UE-12	605	148
Irlandia	1225	300	UE-15	604	148
Dania	1377	337	Polska ^a	408	100

^a Polska — 1996

Źródło: The Agricultural Situation in the European Union 1996 Report, Brussels — Luxembourg; Rocznik statystyczny GUS, Warszawa 1997; obliczenia własne.

(Hiszpania, Portugalia, a także była NRD, co spowodowało spadek produkcji w całych Niemczech), bądź w krajach, które były w okresie przedintegracyjnym (Austria, Finlandia i Szwecja). Również w Polsce w latach 1990–1996 miała miejsce ujemna stopa wzrostu produkcji rolnej $-0,40\%$. Analizując prawie trzydziestoletni okres 1967–1995, można się pokusić o stwierdzenie, że stabilną i relatywnie wysoką stopą wzrostu cechuje się produkcja rolna w „starych krajach członkowskich” w UE-9, albowiem w okresie tym wzrastała ona o $1,69\%$ corocznie, czyli szybciej niż w rolnictwie polskim o $0,70$ punkta procentowego. Nie można tego powiedzieć o pozostałych krajach członkowskich, wstępujących później do UE. Można stąd ostrożnie wnioskować, że integracja w czasach obecnych, kiedy to w UE występują nadwyżki żywności, wiąże się z dostosowaniem wolumenu, struktury asortymentowej i standardów efektywnościowych w produkcji rolnej, co wywołuje przynajmniej jej okresowy spadek lub zahamowanie wzrostu w krajach nowo wstępujących do UE.

3. Efektywność produkcji w rolnictwie polskim na tle rolnictwa UE

Efektywne wykorzystanie czynników produkcji jest kwestią przesądzającą o konkurencyjności w skali międzynarodowej. Niższa wycena czynników produkcji lub niższa opłata nakładów czynników produkcji są ważnym elementem łagodzącym różnicowanie efektywności wytwarzania i mogą być wykorzystywane w długim okresie, jeśli taka wycena bądź opłata ma charakter przewagi autentycznie komparatywnej, natomiast jeśli jest to działanie raczej *quasi-dumpingowe* może być wyko-

Tabela 3. Produktywność ziemi i pracy w krajach UE i w Polsce (1995 rok) (wg cen i kursów roku 1990)

Kraj	Produkcja końcowa			
	na 1 ha UR		na 1 pełnozatrudnionego	
	ecu	Polska = 100	ecu	Polska = 100
Niemcy	1910	224	41118	982
Francja	1611	189	45223	1079
Włochy	2318	272	21127	504
Holandia	8774	1029	76892	1836
Belgia	5149	615	84176	2009
Luksemburg	1559	182	33000	788
Wielka Brytania	1171	137	42869	1023
Irlandia	996	117	18283	436
Dania	2649	311	68410	1633
Grecja	1682	197	12369	295
Hiszpania	830	97	21560	515
Portugalia	895	105	5904	141
Austria	1241	145	13530	323
Finlandia	1633	191	20492	489
Szwecja	1177	138	39676	947
UE-12	1643	193	29273	699
UE-15	1621	190	28545	681
Polska ^a	853	100	4189	100

^a 1996

Źródło: The Agricultural Situation in the European Union 1996 Report, Brussels — Luxembourg; Rocznik statystyczny GUS, Warszawa 1997; obliczenia własne.

rzystywane tylko w krótkim okresie, aż do uzyskania właściwej efektywności, a tym samym konkurencyjności wytwarzania. W innym przypadku prowadzi się nieracjonalną eksploatację rodzimych zasobów czynników produkcji. Tego rodzaju dylemat stoi przed polskim rolnictwem [6, 5]. Aktualnie cechuje się ono niską produktywnością czynników produkcji (tab. 3). Produktywność ziemi wynosi w Polsce 853 ecu/1ha UR i jest niższa od średniej w UE-15, wynoszącej 1621 ecu, o 768 ecu, czyli o 47%, albo innymi słowy w UE jest wyższa o 90%. Niższą od rolnictwa polskiego wydajność ziemi ma tylko rolnictwo hiszpańskie, a zbliżoną do polskiego, lecz wyższą, rolnictwo portugalskie, irlandzkie, a także brytyjskie, szwedzkie i austriackie. Natomiast w rolnictwie europejskich krajów kontynentalnych położonych w szero-

kości geograficznej zbliżonej do Polski i o podobnej strukturze asortymentowej produkcji rolniczej wydajność ziemi jest już zdecydowanie wyższa niż w Polsce, od około dwóch razy w rolnictwie niemieckim i francuskim do dziesięciu razy w rolnictwie holenderskim.

Z punktu widzenia porównań międzynarodowych produktywność (wydajność) pracy w rolnictwie jest na ogół miernikiem ważniejszym od produktywności ziemi. Wynika to z samej istoty gospodarowania i wzrostu gospodarczego, których sens sprowadza się do wytwarzania coraz większych ilości dóbr na osobę, co z kolei jest możliwe tylko przy wzroście wydajności pracy. Produktywność pracy w rolnictwie polskim mierzona produkcją końcową na 1 pełnozatrudnionego, wynosząca 4189 ecu, jest prawie 7-krotnie niższa niż w krajach UE-15. Wydajność pracy w rolnictwie polskim jest niższa niż w którymkolwiek z krajów UE. Zbliżona, lecz jednak wyższa o około 40% jest wydajność pracy w rolnictwie portugalskim.

Zasadniczy wzrost wydajności pracy w rolnictwie polskim jest zatem sprawą konieczną. Możliwy on będzie tylko w warunkach spadku zatrudnienia. Przyrost wolumenu produkcji rolniczej we wzroście wydajności pracy będzie miał znaczenie drugorzędne. Wyrównywanie się poziomów cen między Polską a krajami UE na skutek wyższej stopy inflacji niż dewaluacji złotówki powoduje, oprócz realnego wzrostu dochodów ludności, także ich wzrost w walutach wymiennalnych. Sprawia to, że w ujęciu konkurencji międzynarodowej rosną wyraźnie koszty pracy w Polsce. Przy niskiej wydajności pracy coraz częściej okazuje się, że przewaga konkurencyjna polskich producentów z tego tytułu utraciła swoje znaczenie, a suma kosztów pracy przypadająca na 1 jednostkę produktu zaczyna być w Polsce częstokroć wyższa niż w krajach UE. Taka sytuacja w rolnictwie polskim staje się coraz bardziej powszechna. Dla rozwiązania tej kwestii konieczne jest zmniejszenie zatrudnienia w rolnictwie, a to w stopniu odczuwalnym może być zrealizowane tylko w warunkach szybkiego wzrostu gospodarczego, rozwoju przemysłu, a w dalszej kolejności usług. W tym względzie nieocenione byłoby wsparcie UE poprzez fundusze strukturalne. Zdawać sobie jednak trzeba sprawę, że wysoki poziom zatrudnienia w rolnictwie polskim ma charakter strukturalny, wynikający z kształtujących się nieraz przez dziesiątki, a nawet setki lat procesów gospodarczych, społecznych, demograficznych, cywilizacyjnych i kulturowych. Struktura społeczno-zawodowa i gospodarcza Polski cechuje się niespotykanym już dzisiaj w Europie nagromadzeniem czynników produkcji w rolnictwie. Przed gospodarką polską stoi proces jej dezagraryzacji. Zatem zmniejszenie zatrudnienia w rolnictwie jest sprawą bardzo pilną już dzisiaj, lecz problem ten będzie można rozwiązać jedynie w długiej perspektywie. Tak więc rolnictwo polskie będzie skazane przez długi okres na niską wydajność pracy. Dotyczyć to będzie głównie regionów silnie zaludnionych. Rozwiązaniem koniecznym i możliwym będzie uzyskiwanie przez ludność rolniczą z tych terenów także dochodów spoza rolnictwa. Kwestia ta wydaje się być absolutnie pierwszoplanowa nie tylko dla znacznej części ludności rolniczej w Polsce, ale dla polskiej gospodarki

Tabela 4. Wzrost produktywności ziemi i pracy w latach 1967–1995 (ceny i kursy z roku 1990)

Kraj	Produktywność ziemi			Produktywność pracy		
	stopa wzrostu [%]	średni przyrost roczny [ecu]	średni przyrost w Polsce = 100	stopa wzrostu [%]	średni przyrost roczny [ecu]	średni przyrost w Polsce = 100
Niemcy ^a	2,20	45	500	5,06	1092	1517
Francja	2,36	27	300	5,35	1232	1711
Włochy	1,70	31	344	3,14	430	597
Holandia	3,88	205	1178	4,78	1995	2771
Belgia/Luksemburg	2,54	86	955	5,39	2147	2982
Wielka Brytania	1,69	15	167	3,49	884	1228
Irlandia	2,81	19	211	4,48	459	637
Dania	2,00	40	444	5,17	1834	2547
Polska ^b	1,21	9	100	2,21	72	100

^a w przypadku produktywności ziemi dotyczy RFN sprzed zjednoczenia (lata 1967–1990);

^b 1967–1996.

Źródło: Die Lage der Landwirtschaft in der Europäischen Union, Brüssel — Luxemburg (właściwe roczniki); Statistisches Jahrbuch über Ernährung; Landwirtschaft und Forsten der Bundesrepublik Deutschland; Landwirtschaftsverlag GmbH Münster-Hiltrup (właściwe roczniki); Rocznik Statystyczny GUS, Warszawa, (właściwe roczniki); obliczenia własne.

w ogóle i powinna być jako taka traktowana w procesie integracji z UE oraz w okresie poakcesyjnym.

Na niski dynamizm przemian w rolnictwie polskim wskazują dane zamieszczone w tabeli 4. Przeanalizowano w niej wzrost produktywności ziemi i pracy w rolnictwie polskim i krajów UE-9 w latach 1967–1995. W tym okresie zarówno stopa wzrostu produktywności ziemi, wynosząca 1,21%, jak i średnioroczny przyrost bezwzględny (9 ecu/ha/rok) były w rolnictwie polskim zdecydowanie najniższe. W zakresie relacji w wartościach bezwzględnych przyrost produktywności ziemi w rolnictwie polskim był około dwukrotnie niższy niż w rolnictwie brytyjskim i irlandzkim, prawie 10-krotnie niż w rolnictwie belgijskim i ponad 20 razy niż w rolnictwie holenderskim. Jeszcze gorzej przedstawia się porównanie rolnictwa polskiego z rolnictwem krajów UE w zakresie wzrostu wydajności pracy. Rezultaty osiągnięte przez rolnictwo polskie: stopa wzrostu — 2,21% oraz przyrost bezwzględny — 72 ecu/1 pełnozatrudnionego/rok daleko odbiegają od przyrostów odnotowywanych w krajach UE-9 — średnioroczne

Tabela 5. Efektywność nakładów (produkcja końcowa: nakłady materialne z zakupu i usługi bez amortyzacji) — ceny i kursy roku 1990

Kraj	Efektywność przeciętna nakładów w okresach:			Efektywność przyrostowa nakładów w latach 1967–1994
	1967–1969	1988–1990	1994	
Niemcy	1,76	1,83	2,09	2,77 ^b (2,00) ^c
Francja	2,84	2,19	2,30	1,75
Włochy	4,44	3,27	3,73	2,20
Holandia	2,19	2,11	2,30	2,79
Belgia	1,91 ^d	1,69 ^d	1,84	1,51 ^d
Luksemburg	—	—	2,50	—
Wielka Brytania	1,59	1,79	1,90	25,08
Irlandia	2,85	2,12	2,04	1,53
Dania	2,05	2,04	2,11	2,26
Grecja	—	3,92 ^a	4,17	—
Hiszpania	—	2,39 ^a	2,12	—
Portugalia	—	2,01 ^a	2,09	—
Austria	—	2,84 ^a	2,67	—
Finlandia	—	2,20 ^a	2,22	—
Szwecja	—	1,73 ^a	1,73	—
UE-9	—	2,30	2,37	—
UE-12	—	2,34	2,38	—
UE-15	—	2,33	2,36	—
Polska	4,14	2,80	2,31	1,34

^a 1990; ^b łącznie z byłym NRD; ^c 1967–1990; ^d Belgia i Luksemburg razem.

Źródło: Die Lage der Landwirtschaft in der Europäischen Union, Bericht 1995, Brüssel — Luxemburg (właściwe roczniki); Statistisches Jahrbuch über Ernährung; Landwirtschaft und Forsten der Bundesrepublik Deutschland; Landwirtschaftsverlag GmbH Münster-Hiltrup (właściwe roczniki); Rocznik Statystyczny GUS, Warszawa (właściwe roczniki).

przyrosty wydajności pracy kształtowały się bowiem w tych krajach na poziomie wielokrotnie wyższym, na przykład 6-krotnie w rolnictwie włoskim i irlandzkim, a w rolnictwie duńskim, holenderskim i belgijskim nawet 25–30-krotnie. Podkreślić trzeba, że ten bardzo szybki wzrost wydajności pracy osiągnięty został przede wszystkim na drodze dynamicznego zmniejszenia liczby zatrudnionych w rolnictwie.

W tabeli 5 zaprezentowano obliczenia, które są próbą oceny efektywności stosowanych środków obrotowych pochodzących z zakupu przez rolnictwo krajów UE i Polski. Analizę przeprowadzono zarówno w ujęciu odnoszącym się do sytuacji

obecnej, jak również zaprezentowano ujęcie dynamiczne. Obliczenia wykonano w cenach stałych dla krajów UE w ecu, dla Polski w złotych (nie ma bowiem w zasadzie możliwości wyceny ponoszonych nakładów w rolnictwie polskim w cenach UE ze względu na brak odpowiednich danych statystycznych dotyczących zarówno stosowanych nakładów, jak i ich cen). Rezultaty obliczeń wskazują na wysoką efektywność tych nakładów w rolnictwie polskim w początkowym okresie analizy (lata 1967–1969). Jest to zgodne z zasadą ich wysokiej efektywności przy niskim poziomie stosowania, który występował wówczas w rolnictwie polskim. Niestety, efektywność przyrostowa nakładów materialnych była w rolnictwie polskim najniższa, co sprawiło, że w chwili obecnej efektywność przeciętna w rolnictwie polskim kształtuje się w granicach średniej dla krajów UE, mimo nadal niższego bezwzględnego poziomu ich stosowania.

4. Podsumowanie

Reasumując, można stwierdzić, że rolnictwo polskie cechuje się wyraźnie niższą produktywnością czynników produkcji od rolnictwa krajów UE. Jest to rezultatem zarówno wysokiego poziomu wykorzystywanych zasobów czynników produkcji (głównie zasobów pracy), jak również niskiej efektywności technicznej wytwarzania (dotyczyć to będzie głównie nakładów kapitałowych, a także ziemi). Mimo niższej wyceny stosowanych czynników i nakładów, który to element staje się i tak coraz mniej skuteczny, bez poprawy produktywności sytuacja konkurencyjna polskiego rolnictwa będzie się pogarszać. Zmiany korzystne dla polskiego rolnictwa są uwarunkowane głębokimi zmianami strukturalnymi, będącymi następstwem procesów integracyjnych z UE, rolnictwo zaś z całą pewnością będzie jednym z głównych beneficjentów tych procesów.

Literatura

- [1] Adamowicz M. 1992. Cele i skutki interwencjonizmu rolnego. *Więś i rolnictwo* 3/4.
- [2] Hunek T. 1991. Uwarunkowania strategii rozwoju wsi i rolnictwa w Polsce. Wyd. PAN, Warszawa.
- [3] Paszkowski S., Poczta W., Wysocki F. 1997. Sytuacja strukturalna i produkcyjna rolnictwa polskiego na tle rolnictwa UE (diagnoza, próba prognozy, kierunki i priorytety polityki rolnej), FAPA, Warszawa.
- [4] Poczta W. 1994. Rolnictwo polskie a rolnictwo EWG (studium komparatywne). *Rozprawy naukowe*, z. 247. Wyd. AR w Poznaniu.

- [5] Poczta W. 1998. Sytuacja strukturalna i produkcyjna rolnictwa polskiego w aspekcie integracji z Unią Europejską. W: Wieś i rolnictwo w procesie integracji Polski z Unią Europejską. Wyd. AR w Poznaniu, KEiOR, Poznań.
- [6] Wojciechowska-Ratajczak B. 1998. Główne kierunki polityki strukturalnej wobec wsi i rolnictwa w Polsce. W: Wieś i rolnictwo w procesie integracji Polski z Unią Europejską. Wyd. AR w Poznaniu, KEiOR, Poznań.
- [7] Woś A., Zegar J.S. 1992. Polityka rolna do końca XX wieku. Wyd. IERiGŻ, Warszawa.

Agricultural production in Poland — its volume, rate of growth and effectiveness against the background of the EU agriculture

Key words: agricultural production, Poland, UE, volume, development rate, land use effectiveness, labour and investment inputs

Summary

Paper discussed the formation of production volume and effectiveness in Polish agriculture against a background of the UE countries. The analysis leads to conclusion that the volume of Polish agricultural production is quite considerable, however its volume per capita does not indicate the Polish agriculture as an important food exporter. The comparisons concerning production effectiveness underline its weak competitive position, indicating necessity of deep structural changes.

*Adres do korespondencji:
dr hab. Walenty Poczta
Katedra Ekonomiki i Organizacji Rolnictwa
Akademia Rolnicza
ul. Wojska Polskiego 28
60-367 Poznań*